

Klió 2008/4.

17. évfolyam

XX. SZÁZAD

Sztálin legjobb olasz tanítványa

Palmiro Togliatti (1893–1964) az Olasz Kommunista Pártot a legtovább – 1926-tól haláláig, azaz közel negyven esztendőn át – vezette, s már csak ezért is mindenki másnál inkább meghatározta annak politikáját, arculatát, szellemiségét, karakterét. „Togliatti nemcsak az OKP harmadik főtitkára volt, Bordiga és Gramsci után – olvashatjuk a jelen recenzióban bemutatandó könyvben. – Togliatti az OKP teljes genetikai kódját jelenti, úgyhogy a Botteghe Oscure-i pártközpont halála után is a togliattizmus temploma maradt. Amikor Palmiro Togliattiról beszélünk, valójában az OKP egész vezérkaráról vitázunk, hisz nyugaton egyetlen kommunista párt sem formálódott ily tökéletesen egyetlen vezér képére és hasonlatosságára. Bizonyos értelemben az OKP feloszlásáig és új nevei – PdS és Ds – alatt is, gyakorlatilag a togliattiánusok temploma maradt mindig. Ez a tökéletesen tükörszerű megfelelés Togliatti és az OKP között magyarázza meg a «Legjobb» végsőig való védelmezését, amely 1989 után is folytatódik.” (161. o.) Bizonyíték erejű példa rá, hogy mindegyre újabb és újabb kiadásokban lát napvilágot *Giorgio Bocca* Palmiro Togliatti című, 1991-ből való életrajza, mely szerzője minden kritikai észrevétele és „főhőse” minden vétke, hibája, „valódi sztálinizmusa” (250. o.) ellenére sem áttolja az, úgymond, „tökéletes sztálinistát” (uo.) magához Cavourhoz, az olasz nemzetállam egyik alapító atyjához hasonlítani. (10. o.) A torzító apológiák, történelemhamisító „szentképek” ellen írta *Giancarlo Lehner* – *Francesco Bigazzi* közreműködésével –, „mindmáig kiadatlan dokumentumok felhasználásával is” (3. o.) *Az olasz kommunisták tragédiája. Az OKP áldozatai a Szovjetunióban (La tragedia dei comunisti italiani. Le vittime del Pci in Unione Sovietica)* című könyvet, amelyet a sors fintoraként (vagy egy sajátos pluralizmus jegyében?) ugyanaz a kiadó (a Mondadori) jelentetett meg (ráadásul ugyanabban az Oscar Storia sorozatában), mint a Bocca-féle Togliatti-bio-hagiográfiát.

A monográfia alcíme csak részben jelöli tárgyát. Csupán egyik témája ugyanis a Mussolini fasiszta diktatúrája elől a Szovjetunióba menekült olasz kommunisták, szocialisták, anarchisták és egyéb baloldali emberek tragédiája, akik az ígért földjén, álmaik utópiájában, a „dolgozók államában” sztálinista koncepciók pereknek estek áldozatul, koholt vádakkal, kirakatperek után, törvénytelen ítéletek alapján minden formalitást nélkülöző rögtönítélő önkénytelenség koncepciók táborokban, illetve kivégzőosztagok előtt végezték. E politikai bűncselekményekben Togliatti – az áldozatok honfitársa mind az ő-, mind az új hazában – nem „csak” morális értelemben és nem pusztán történelmi hipotézis szerint volt bűnrész. Fennmaradt egy 1936. december 25-i (karácsonyi!) dokumentum, amelyben, tizenhárom, trockizmussal vádolt olasz emigráns neve és egyszavas ítéletük – „deportálni” – alatt írva áll: „Egyetértek. Ercoli.” Ez volt, tudniillik, Togliatti mozgalmi álneve. (162–163. o.) A tettestársi felelősség eszerint jogi értelemben is kimutatható lett volna – feltételes módban, hiszen a második világháború után Olaszországba hazatérő „Ercoli elvtárs” éppenséggel igazságügyi miniszter lett átmenetileg.

A „kis Sztálin” (157. o.) – aki időközben segéd-deportálóból Kun Bélának magyar frakciója, a lengyel és a német menekült-pártvezetőség elleni „ideológiai bíróságok” megrendezett színjátékai során Komintern-titkárként és „ideológiai közvádlóként” immár csoportos kivégzések előmozdítójává avansált (163–164. o.) – nem épp hazafiságával érdemelte ki a miniszterséget. A háborúban fogságba esett olasz katonák („alpine”) szörnyű sorsát nemhogy enyhíteni nem akarta és próbálta, de egyenesen helyeselte. Amikor párttársa, Vincenzo Bianco 1943-ban tájékoztatta, hogy a szovjet légerekben halálra éheztetett olasz hadifoglyok az éhségtől örülten még az emberevéstől sem riadnak vissza és Togliatti közbenjárását kérte az érdekükben, „a Legjobb” (il Migliore) Sztálin-tanítványa a mesterhez illő választ adott neki: „Elvi álláspontunkat a Szovjetuniót megszálló hadseregek tekintetében Sztálin határozta meg, ahhoz nincsen semmi hozzáfűzni valónk. A gyakorlatban ha szép számú (! – *M. I.*) hadifogoly belehal a kemény körülmények következményeibe, nincs ellene kifogásom... Kétségtelen, hogy az olasz népet megmérgezte a fasiszmus imperialista és rabló ideológiája... Ha sokezer család számára Mussolini háborúja és főleg az Oroszország elleni hadjárat tragédiával és személyes gyásszal zárul, az a legjobb és leghatékonyabb ellenméreg...” (165–166. o.) Ezt a politikust hasonlította Bocca a risorgimento nagy patriotájához, Cavourhoz...

A szerzőpáros szerint Togliatti bűneit tetézte az a „hazugságipar”, amely a meggyilkoltak és gulág-rabok balsorsát agyonhallgatva, letagadva, meghamisítva, a szerencsétleneket „második halálra” ítélte (114–132., 152–161. o.), a kellemetlen tanúkat elhallgattatta, diszkreditálta, megrágalmazta, a külső után belső száműzetésre ítélte újfent hazug vádakkal (imperialisták bérence, kereszténydemokraták lakája, szovjetellenes uszító stb., stb.) a kommunista „udvari történetírás” áruló írástudóinak, áltudósainak „igazolói” segedelmével (114–132., 152–161., 188–196. o.). Azokéval, akik követték pártvezetőjüket és a benne testet öltött „Párt Atyát” (Padre Partito, 83. o.) akkor is, amikor az 1956-os magyar forradalom szovjet tankok általi eltiprását nyíltan helyeselte (mondván, azok a harckocsik „útját állták a fehérterrornak és tojásában taposták össze a fasiszmust”), odahaza pedig „még egy pohár borral” is megünnepelte, továbbá Nagy Imre felakasztásával is egyetértett, csak annyit kért, hogy végrehajtását halasszák az olasz választások utáni időpontra, amit a kádári hatalom megértően teljesített... (175–176. o.)

A pártos elkötelezettségű „udvari” történetíróktól pereli vissza a múltat Giancarlo Lehner és Francesco Bigazzi a kétszeresen megölt ártatlanok emléke és a hiteles történelmi emlékezés jogán.

Giancarlo Lehner con Francesco Bigazzi: *La tragedia dei comunisti italiani. Le vittime del Pci in Unione Sovietica* (Az olasz kommunisták tragédiája. Az OKP áldozatai a Szovjetunióban), Oscar Mondadori, Milano, 2007, 387 o.

Madarász Imre